

Taxis'schen Posten (1505-1520). Freiburg im Breisgau, 1889.

Dr JOS. RÜBSAM. *Aus der Urzeit der modernen Post (1425-1562)*. (Uit het *Histor. Jahrbuch* 1900, d. XXI, blz. 22-57).

M. DE MAULDE-LA-CLAVIÈRE. *La diplomatie au temps de Machiavel*, 3 d. Paris, 1892.

H. ULLMANN. *Ueber den Werth diplomatischer Depeschen, als Geschichtsquellen*. Leipzig, 1874.

TH. SCHIEMANN. *Einige Gedanken über die Benutzung und Publication diplomatischer Depeschen*. (Uit het *Historische Zeitschrift* 1899, d. LXXXIII).

Voor het tweede deel dezer verhandeling, benevens al de opgesomde werken :

Nobiliaire des Pays-Bas et du comté de Bourgogne. Louvain, 1760. *Suppléments*, Malines, 1779.

MORONI. *Dizionario di erudizione storico ecclesiastica*. Venezia, 1842.

K. JÄNIG. *Liber confraternitatis B. Mariae de Anima Teutonicorum de Urbe*. Roma, 1875.

P. J. BLOK. *Geschiedenis van het Nederlandsche Volk*, dd. III en IV. Groningen, 1896 en 1899.

STEH. EHSES. *Nunziaturberichte aus Deutschland. Die Kölner Nuntiatur*. Paderborn, 1899.

A. GAILLARD. *Le Conseil de Brabant*. Bruxelles, 1901.

CRH, passim.

Aan al de hoogleeraren en geleerden der verschillende archieven en boekerijen, die zoo minzaam onze taak verlichtten, wordt hier hartelijk dank gezegd. Professor A. Cauchie, der Leuvensche hoogeschool, den gevierden meester, bijzondere hulde !

Dr L. V. GOEMANS.

't Klooster der Karthuizers op 't Kiel.

't Klooster der Karthuizers dat zich, tot in 1542, op 't Kiel, nabij Antwerpen, bevond en vandaar naar Lier verhuisde, kwam, naar meest al de schrijvers die zich met de geschiedenis van dat Godshuis onledig hielden, tot stand in of rond het jaar 1320 (1).

Naar luidt het verhaal van Dorlandus, den schrijver der Kronijken dier kloosterlingen, zou 't huis van Ste Katrien dier plaats den volgenden oorsprong hebben gehad. Een tijdlang, alvorens de eerste Karthuizers, gelast met het stichten van dat nieuwe klooster, zich alhier kwamen vestigen, had een geheimzinnig licht, elken avond met wonderen glans schitterend, de plaats waar dat moest gebouwd worden aangeduid. Dat verschijnsel echter, hoe wonder ook, was niet voldoende, om de nieuwaangekomene zonen van den H.-Bruno, die inmiddels in eenige kleine huizen in de buurt hunne woonplaats hadden gekozen, te beslissen : een tweede mirakel was van noode. Dit dan ook bleef niet lang uit. Zekeren dag, gingen eenige der bijzonderste ingezetenen der nabijgelegene stad Antwerpen op 't Kiel, dat toen nog voor 't grootste gedeelte woest en onbebouwd lag en vele en groote bosschen bezat, ter jacht. Op een gegeven oogenblik sluipen de honden van eenen der jagers, Dankaard geheeten, — Baron Le Roy geeft zijnen naam voluit ; hij noemt hem *Dankaard Molenare* — in eene groote, breede spelonk. Dankaard, eene verrassende vangst vermoedend, schiet, blij te moede en geene gevaren bewust, zijne honden achterna. Doch zie, bij zijnen eersten stap in de spelonk, valt met een woest geweld, een overgroot rotsblok, die boven den ingang van gemeente spelonk hing, naar beneden en begraaft hem onder zijne massa. Zijne vrienden, die van verre het ongeluk hebben gezien, snellen toe. Ter plaatse gekomen, is er geene begoocheling

(1) DIERCXSENS, *Antverpia Christo nascens et crescens*, II, 47 ; — LE ROY, *Notitia Marchionatus Antverpiensis*, 81 ; — DORLANDUS, *Cron. Carthusiar.* lib. IV, c. 31 ; — ARN. RAISSIUS, *Origines Carthusiarum Belgii*, 31.

meer mogelijk : hun makker ligt vergruizeld onder dien rotsblok. Zij zullen echter het lijk van Dankaard niet daarlaten ; ten minste beproeven het uit te halen en dan het eene kerkelijke begrafenis te verschaffen. Onmiddellijk zetten zij zich aan 't werk. De rots verroert gemakkelijker dan zij het verwachten ; na een korten tijd, gelukt het hun ze geheel om te wentelen, en... Dankaard !... dien zij verpletterd meenden, staat gaaf, ongedeerd, zonder de minste schram aan hoofd of lijf, voor hen ! Wat was er gebeurd ? Dankaard verklaarde dat, op 't oogenblik, toen hij de rotsblok hoorde losbreken, hij zijnen toevlucht had genomen tot de H. Catharina, voor welke hij eene bijzondere godsvrucht had, en dat het deze was, wier bescherming hem had gered !

Hoe nu zou hij zijne dankbaarheid bewijzen aan de heilige uit den hemel, die hem op zulk wondervolle wijze aan de zoenen eener allerwisse dood had onttrokken ? Men deed hem bemerken dat in de naaste buurt een allerarmst klooster van broeders bestond, toegewijd aan de H.-Catharina : dat de aanduiding niet klaarder kon wezen. Ook, Dankaard die een rijk man was, geld en goed had in overvloed, liet zich niet pramen : hij deed eene rijke gift in landen, bosschen en weiden aan gezeid klooster, en werd alzoo, zooniet de oorspronkelijke dan toch een der bijzonderste stichters deszelfs. (1)

Dat alles, op eenige kleine bijzonderheden na, is, vermeen wij, uit de lucht gegrepen, en houdt bij de oorkonden, die wij straks mededeelen, geen steek.

Weinig vertrouwen ook baart het verhaal van Raissius in zijne *Origines Carthusiarum Belgii*, nopens Hendrik Heltewagen, een Duitscher, die, op reis naar Engeland, hier te Antwerpen zou zijn ziek gevallen en na eenige dagen overleden. Die Hendrik Heltewagen, zijn einde voelende naderen, zou aan de Karthuizers van 't Kiel zulke groote sommen hebben geschonken dat zij daarmede, alléén, hunne nieuwe kerk, hunne kapittelzaal, hunnen refter, hun trichorum, een groot deel hunner cellen, ja, tot den grooten muur langs den

(1) DORLANDUS, *Cronic. Carthus.* l. c.

kant der Schelde, zouden hebben kunnen bouwen (1). Wel pleit voor den laatsten een opschrift, dat, volgens Papenbrochius, als volgt luidde :

HENRICUS DICTUS HELTEWAGE
FUNDATOR HUIUS CARTUSIE
OBIIT ANNO MCCC XXXIII (2),

en, zegt Gaset, zich vroeger op 't koor in de kerk van 't klooster op 't Kiel bevond (3). Ook komt daarvoor uit het feit dat de kerk en 't kerkhof van 't klooster van 't Kiel, na dien tijd, in 1335 of 1336 — zij werden gewijd in 1337 — gebouwd werden. — 't Een noch 't ander evenwel schijnt op te wegen tegen 't volgende. Vooreerst, de naam van Hendrik van Heltewagen, zoogezegd van Duitschen oorsprong, is volledig onbekend in het *Cartularium* van gezeid klooster. Dit nochtans werd slechts een tachtigtal jaren na het stichten van die kloostergemeente opgesteld, en geeft met de grootste nauwkeurigheid, al de giften en weldaden aan, aan die bewezen. Eénmaal slechts is er spraak in van eenen Duitscher, op *Sente Pieters dach, ingaende oeght* 1342, met name van *Hendrik van Loen, coopmanne van Almaengen*. Die kocht alsdan van *Willem Drake ende Joncfrouw Margriete, syn wettelec wyf, te Wilrike*, een stuk land van omtrent *achte bunder* ; nergens echter wordt er van hem gezegd dat hij het minste goed deed ten voordeele der priorij van 't Kiel (4). Bijgevolg, zoo men toch wil dat die Hendrik van Heltewagen

(1) RAISSIUS, *Origines Carthusiarum Belgii*, 32.

(2) PAPIENBROCHIUS, *Annales Antverpienses*,

(3) GASET, *Histoire ecclésiastique des Pays-Bas*, 360, bij DIERCXSENS, II, 51.

(4) Wy, Willem de Molenere ende Wouter van den Broeke, scepenen in Antwerpen, maken cond dat.. Willem Drake ende Joncf. Margriete, syn wettelec wyf.. vercocht hebben wettelec Hendriken van Loen, coopmanne van Almaengen, omtrent achte bunder lands, luttel min oft meer, inde parochie van Wilrike ghelegghen, in ene stede, gheheten Middelhem, alsoe si segghen.... Ghegheven int jaer ons Heren als men screef M. CCC. twe ende viertich op sente Pieters dach, ingaende oeght. — *Cartularium der Karthuizers*, 18 vº.

hebbe bestaan — wat wij niet betwisten — en hij die groote weldoener is geweest, dien men zegt, der Karthuizers, moet men onderstellen dat hij de groote sommen, noodig tot het oprechten van al die gebouwen, de kerk, het kapittel, den refter, 't trichorum, 't grootste deel der cellen en den grooten muur langs den kant der Schelde, op zich hebbe gedragen en die handgiffelijk, zonder verder bewijs, aan gezeide kloosterlingen geschonken! Is dat wel waarschijnlijk? Zeker, 't is niet volstrekt onmogelijk: men zal echter toegeven dat het geheel en al valt buiten de regels van het gewoonlijke.

Dan, anderen — en met reden — betwisten hem den titel van *fundator*, stichter des kloosters, hem in het opschrift van Papienbrochius en Gaset gegeven. Luister, onder andere, wat wij daarover in twee oorkonden, eene van 17 Februari 1343 en eene andere, van 17 Mei 1368, lezen. In de eerste, waardoor Nicolaus, deken van 't kapittel van O.-L.-V., Egidius van der Borch (de *Castro*), ridder, en Willem Limpiaes, schepenen van Antwerpen, melden dat Stephanus Wilmaers, bestendig kapelaan van O.-L.-V., zijne goederen, gelegen te Mortsel en te Edeghem, schenkt aan de Karthuizers van 't Kiel, doch er, zoolang hij leeft, het vruchtgebruik van bewaart, staat: *Cum igitur dictus dominus Stephanus PRIMUS fuerit PROMOTOR FUNDATIONIS ET CONSTRUCTIONIS domus sancte Katherine prope Antwerpiam, fratrum ordinis Cartusienensis, cupiens bene inchoata feliciter consummare, seque participem facere bonorum spiritualium que Dominus per dictos fratres ibidem dignabitur operari... dedit*, etc. (1). In de andere melden Arnold van Hovorst en Jacob van Brussel, beide poorters van Antwerpen, voor Hendrik van der Meeren, plebaan van O.-L.-V., Jan de Bakker (*Pistoris*), pastoor van Ranst, Rainald de Reys, deken der Christenheid van Antwerpen, heer Matthias, onderplebaan van O.-L.-V., en Jan Deckere, kapelaan in de Borchtkerk, *quod fundatio primeva domus seu conventus fratrum Cartusianorum, site seu siti prope villam Antwerpensem, facta erat seu se extendebat ad tres libras cum dimidia grossorum veterum turonensium hereditarii redditus*

(1) *Cart. der Karthuizers*, 27 v°.

vel citra et nullo modo amplius, quod dictus Arnoldus asseruit se scire ex patre suo, dicte domus originali et principali fundatore, et Jacobus, prescriptus, quod eidem fundationi presens interfuit; quod eidem, protestantes fide eorum media... dicebant fuisse et esse vera (1).

Daaruit blijkt het volgende:

1° dat de eigenlijke opraper van het ontwerp van het komen der Karthuizers op 't Kiel en degene die er dit wezenlijk doorhaalde, was, niet Dankaard de Molenare, zooals Dorlandus beweert, maar gezeide kapelaan van O.-L.-V., Steven Wilmaers, zoon van *Vrouwen Jute, Wouters wyff van Campenhout was*;

2° dat de oorspronkelijke en bijzonderste schenker van het kleine kapitaal waarmede de Karthuizers hun klooster op 't Kiel begonnen, de vader was van Arnold van Hovorst, zooals zijn zoon, naar luid eener andere oorkonde waarmede wij verder kennis maken, niet Dankaard, zooals andermaal Dorlandus zegt, maar *Arnold* geheeten.

De twee ware en oorspronkelijke stichters dus van het klooster der Karthuizers op 't Kiel — de getuigenis van twee oor- en ooggetuigen stelt het onwederroepelijk vast — waren beide evengenoemde personen: *Steven Wilmaers*, kapelaan van O.-L.-V., die, 't is klaar, de eerste zich in onderhandeling stelde met de Karthuizers van Edingen, waarvan die van 't Kiel afkomstig waren en ze overhaalde om zich hier te komen vestigen, en *Arnold van Hovorst*, de oude, zooals hem eene akte van noemt, poorter van Antwerpen. Deze waren ook waarschijnlijk samen de schenkers van het kleine kapitaal — eene jaarlijksche rent van drië en half oude grooten tournois — waarmede de Karthuizers van 't Kiel de wereld ingingen. Voor Arnold van Hovorst staat zulks vast: de getuigenis is daar van zijnen zoon en die van Jacob van Brussel, die zegt dat hij *persoonlijk getuige was van het feit*. Voor Steven Wilmaers vloeit het voort eerst uit het feit dat hij zich zooveel moeite gaf om de Karthuizers hier te krijgen; dan uit dit, dat hij een man was die veel geld had en men

(1) *Cart. der Karth.*, 69, 70.

niet kan onderstellen dat hij, de Karthuizers overhalend om zich hier te komen vestigen, ze ook niet geldelijk hebbe ondersteund; eindelijk uit dit, dat Arnold van Hovorst niet zegt dat zijn vader alleen de stichter niet was van gezeid klooster, maar slechts de *bijzonderste (principalis)*, alzoo getuigend dat er nog andere aan die stichting medehielpen, waarvan, buiten twijfel, Steven Wilmaers de eerste, zooniet de eenige was.

Ten tweede, wanneer, 't is te zeggen, in welk jaar, kwam het klooster der Karthuizers van 't Kiel tot stand? Zooals wij boven zeiden, Baron Le Roy en andere schrijvers beweren: in of rond 1320 (1); een opschrift integendeel, vroeger in eene der vensters van de kerk der Karthuizers te Lier bestaande, zegt in 1323 (2).

Nogmaals schijnt het, is het eene noch het andere volkomen juist, tenzij men veronderstelle — iets wat niet onmogelijk is — dat het nieuwe klooster der Karthuizers eerst een tijdlang, hier of daar, in een of ander bijzonder huis, daartoe tijdelijk ingericht, op 't grondgebied van 't Kiel, hebbe bestaan. Het bewijs hiervan levert eene akte van 24 Meert 1324, de oudste oorkonde tot hertoe over de Karthuizers van 't Kiel gekend. Die meldt, in volle woorden, dat de Karthuizers toen op 't Kiel noch kerk, cellen of iets wat tot een Karthuizerklooster behoorde, bezaten. Zij vroegen immers, op gezeiden dag, aan en bekwamen van 't kapittel van O.-L.-V. kerk, onder de parochie waarvan zich toen 't Kiel bevond, de toelating om *die* te mogen bouwen. De woorden des kapittels anderwerf zijn klaar, zij luiden: *Concedimus et placet nobis, quod dicti prior et fratres sibi construant vel construi et edificari faciant aut constructa sibi acquirant infra limites parochie nostre Antwerpiensis, in loco qui dicitur Kiele, ecclesiam, cellas et cetera sibi necessaria, ad Deo serviendo inibi . . . secundum regulam, modum et consuetudinem ordinis sue Cartusiensis* (3).

(1) LE ROY, *Notitia marchionatus Antverpiensis*, 81; — DORLANDUS, *Chron. Cart.* 1. c.

(2) DIERCXSENS, II, 51.

(3) *Cartularium der Karthuizers*, 77.

Eene moeilijkheid nochtans bestaat: degene die gezeid toelating van 't kapittel van O.-L.-V. kerk bekwam, heet, in gemelde oorkonde, *broeder Jan, eerste prior van 't klooster des huizen van Ste Katrien, der orde der Karthuizers te Antwerpen*, en het einde derzelfde bescheide meldt dat het verdrag, dat toen tusschen dezen en 't kapittel van O.-L.-V. tot stand kwam, gesloten werd tusschen gezeid kapittel aan den eenen, en *den prior en 't klooster van voorzeide Karthuizers*, aan den anderen kant. Zeggen de woorden, die wij onderlijnden, niet dat gemeld klooster toen reeds, en als gebouw, en als vergadering, wezenlijk bestond? Ze zeggen ongetwijfeld dat de kloosterlingen die de nieuwe stichting op 't Kiel moesten beginnen, te Edingen, waarvan zij voortkomstig waren, reeds waren aangeduid; zij getuigen ook dat men daar toen reeds had besloten het nieuw te stichten klooster te bouwen op 't Kiel; eindelijk zij melden dat degene, die dat nieuwe klooster dáár moest stichten en er de eerste overste van zijn, bereids was aangesteld. Beduiden zij echter dat gezeid klooster toen reeds aan den gang was en zijne kloosterlingen reeds op 't Kiel verbleven? Naar onze meening, neen. 't Ware immers al te ruw geweest, al te zeer den draak gestoken met het gezag van het kapittel, allerfijnstgevoelig in dit opzicht: eerst een klooster te gaan stichten op het grondgebied van dit, dat alleszins in te richten, en dan, slechts na dit alles gedaan te hebben, de toelating te gaan vragen, om dat te mogen doen? Overigens, de woorden van 't kapittel in zijne toelating zijn afdoende. Het geldt daarin een klooster dat nog niet bestaat, nog in al zijne deelen moet gebouwd worden. Wij blijven dus bij onze meening: het klooster van Ste Katrien op 't Kiel begon, niet in 1320, ook niet in 1323, maar slechts na Meert 1324 (1).

Het bouwen van het klooster der Karthuizers op 't Kiel was eene ware weldaad voor de ingezetenen dier streek. Deze waren tot dan toe schier zonder parochie, althans zoverre van hunne parochiekerk, O.-L.-V., verwijderd, dat men

(1) Dit gedacht deelt ook C. VAN LOON, *Beschrijving der stad Lier* 359.

mag zeggen, dat zij nagenoeg van alle godsdiensthulp waren ontbloot. Sinds werd daarin voorzien door de Karthuizers, die aan de mannen veroorloofden hunne godsdienstplichten in de kerk van hun klooster te vervullen, en tevens elken Zondag het H. - Misoffer opdroegen in eene naburige kapel voor de vrouwen (1). De nieuwe priorij op 't Kiel nochtans had niet ééne der parochiale rechten, die, na zooals vóór hare stichting, gelijk blijkt uit gemeld verdrag van 1324, uitsluitend aan de kerk van O. - L. - V. bleven behooren.

Gemeld verdrag van 24 Meert 1324 (n. s.) was de eerste grondslag van 't wettig bestaan van 't nieuwe klooster van 't Kiel en regelde de verhoudingen van dit met het kapittel van O. - L. - V. te Antwerpen. Het bevatte de volgende bepalingen:

1° Het kapittel van O. - L. - V. schonk aan den prior van 't nieuw te stichten klooster de toelating om binnen de palen van zijn grondgebied te Antwerpen een klooster te bouwen zijner orde, met al de benoodigdheden daartoe vereischt.

2° Dat nieuwe klooster, gesticht ter eere van de H. - Catharina, had het recht eene kerk en een kerkhof te bezitten, doch mocht, noch in die kerk, noch op dat kerkhof, iemand anders begraven dan zijne eigene kloosterlingen, de personen die metterwoonst in 'tzelve verbleven en vreemdelingen. Van de parochianen van O. - L. - V. mochten het slechts ter aarde bestellen zulke die aan 't nieuwe sticht een jaarlijksch inkomen van ten minste 10 schellingen oude grooten tournois verschaften en òf in die kerk, òf op dat kerkhof hunne laatste rustplaats hadden gekozen. In dat geval echter nog moest het de helft der rechten en van het offer aan O. - L. - V. - kerk afstaan.

3° Al het offer, door priesters, tijdens hunnen dienst, aan 't altaar ontvangen, moest aan 't kapittel worden overgemaakt.

4° Om te verhoeden, wat reeds in andere omstandigheden had plaats gehad, dat er van het recht "zijne eigene leden in hunne kerk of op hun kerkhof te begraven" werde misbruik gemaakt, werd vastgesteld dat de personen die tijdens de

(1) DIERCXSENS, II, 1. c.

ziekte, waarvan zij stierven, in 't klooster traden, niet onder die "eigene leden" zouden gerekend worden en de volheid der rechten van dood en begraven derzelve aan 't kapittel van O. - L. - V. zou behooren.

5° De Karthuizers, moesten, zooals alle anderen, tienden betalen van al de landen die zij zouden bezitten en aan 't kapittel tiendenschuldig waren: hierop maakten slechts uitzondering de *novalia*, 't is te zeggen, de nieuwe opgebroke lande, die onder 't bereik der oude tienden niet vielen, de gronden die binnen de muren van 't nieuw te bouwen klooster zouden liggen, en ten derde de landen waarop eten voor de beesten des kloosters groeide, in andere woorden, raap-, speurie-, hooilanden enz. Eindelijk eene laatste bepaling was

6° dat, zoo eenig interdict de stad Antwerpen mocht treffen, 't godshuis van Sint-Katrien op 't Kiel zich in alles op 't gedrag van 't kapittel zou regelen en daar niet van afgaan (1).

De priorij van 't Kiel was bij haren oorsprong bijzonder arm. Zooals wij reeds boven aanstipten en het blijkt uit de aangehaalde oorkonde van Arnold van Hovorst in 1368, bedroegen hare inkomsten, bij hare stichting, slechts ten hoogste drij pond en half oude grooten tournois. Die somme, op haar eigen beschouwd, was, ingezien de geldweerde van den tijd, niet gering, echter geenszins in verhouding met de kosten, door het onderhoud van een klooster, hoe klein of gering ook, vereischt. Langzamerhand evenwel en door den noesten vlijt harer kloosterlingen en door de offergiften van eenige Antwerpenaren uit de buurt, klommen hare renten; ja, na betrekkelijk korten tijd kwamen die zoo hoog, dat zij een wezenlijk gegoeden welstand verraden.

Zijne eerste gunst verkreeg "t godshuis der Sartroisen bi Antwerpen" zooals wij daareven toonden, van 't kapittel van O. - L. - V.: dit wettigde ten deele zijn bestaan voor de kerk; de tweede bekwam het van den hertog van Brabant, Jan III; die stelde het op vaste voeten voor 't burgerlijke, voor den Staat. Naar luidt eene akte van 18 Juli 1324, uitgaande van

(1) *Cart. 77-78*; — DIERCXSENS, II, 52-54; — *Bijlage n° 6*.

dien vorst, mocht het klooster van S.-Katrien zich binnen de palen des hertogdoms zoovele goederen aanschaffen, dat de opbrengst ervan — het klooster zelf en zijn omvang niet medegerekend — jaarlijks eene somme van twee honderd pond oude grooten tournois — de oude groote op zestien deniers gerekend — beliep. Meteen *doodde* op voorhand de hertog al die goederen, 't zij die vrij-, of eigen- of leengoederen waren. Wat men toen door dat *dooden* verstond, weet men: het was die goederen ontslagen van alle belasting, daarop wegend ten voordeele van het land of den Staat. Daar straks hebben wij gezien dat het klooster van 't Kiel bij zijnen oorsprong slechts een inkomen had van drij en half pond van gemelde munt: het had dus de handen vrij zich naar verlangen zulke goederen aan te schaffen (1).

Eene derde gunst nog had het van noode om geheel en al in regel te zijn: de erkenning des bisdoms. Die liet zich een weinig langer wachten, waarschijnlijk omdat de bisschop toen juist afwezig was en in den vreemde verkeerde. Zij kwam echter ook den 20 April van het volgende jaar: dien dag keurde bisschops, stadhouder, gelast met de geestelijke belangen des bisdoms, het verdrag, op 24 Meert 1324 tusschen het kapittel en de priorij van 't Kiel gesloten, goed en gaf hij mede aan deze het recht eene kerk of kapel en een kerkhof te bezitten en daarin immer godsdienst te plegen en hare dooden te begraven (2).

Na, op die wijze, al de waarborgen voor haar bestaan als klooster, zoo door de burgerlijke als kerkelijke wetten van den tijd vereischt, te hebben bekomen, legde de nieuwe kloostergemeente van 't Kiel er zich op toe om ook, onder stoffelijk opzicht, haar bestaan te verzekeren. Wij laten hier, volgens orde van tijd, de verschillende goederen volgen, waarvan zij in 't bezit kwam. Het zal ons veroorloven tevens hare bijzonderste weldoeners te doen kennen.

Hare twee eerste aanwinsten waren: op 27 Meert 1325 kocht zij van Willem Sprongh, schepen van Antwerpen, en

(1) *Cart.* 7 r°; — *Bijlage* n° 7.

(2) *Ibid.* 78 r°; — *Bijlage* n° 8.

diens gade, Catharina, dochter van Arnold Loddere, op een huis en erven, gelegen op de groote merkt, nabij de Bulenstrate, eene jaarlijksche rent van 10 schellingen oude grooten tournois (1), en eenige weken nadien gaven haar "myn heer *Godeverd van Brechte* ende myn vrouwe *Lysbeth*, syn wettelec wyf, in rechter almoesenen, om Gode, alle dat gedeel ende recht dat si houdende waren ane tgoedt, ghelegghen in Vrimde, bi Litenzele, in lande, in bossche ende in beemde ende in al dat daartoe behoerde, dat wilten was sheren Willems Masemans"; daarbij "een suster roghs sjaers eweliker rente op een land, ghelegghen in Loenhout, . . . ende daertoe nog vier susteren roghs ende XII capune tsjaers opt goet, ghelegghen op den Hulsdonc, in die parochie van Zundert" (2). 't Goed "Ter Hulsdonc" werd in 1297 door "Aert van Lovene, here van Breda ende vrouw Ysabele, siin wyf, in hervelake siense" gegeven aan "her Aert Coreman ende ver (vrouwe) Heileweich, sine wief" (3).

Het jaar nadien, in 1326, "des dinsendaeghs na den andach van Sente Peters ende Sente Pauwels daghe, apostelen ons Heren", gaf haar "Jouffrouwe *Kerstinen van der Dulf*, in pure almosene, om Gode, alle dat recht, dat si houdende was ende houdende mochte syn, ane alle dat eyghen, de thiende ende visscherie, ende oec dat hare bleef van Joncfrouwe Margrieten, harre suster wilten, in wat manieren dat het ghelegghen si, in Peters polre, in ver (*vrouwe*) Yden hoec, in Wilmaersdongher Leyderwyc, in tsher Jans hoec ende in Ekeren Leyderwyc" (4). Eene zonderlinghe akte, gedagteekend van S. - Michielsdag 1299, vergezelt de akte, die gift meldend: zij leert ons dat beide gemelde zusters, *Kerstien* en *Margriet van der Dulf*, zusters waren van *Colo van Zantfliete*, *Jan van Zantfliete*, syn broeder, ende *Lysbeth*, hare beder suster", en bijgevolg, dat al de leden eener zelfde familie daarom, in dien tijd, niet altijd denzelfden naam droegen (5).

(1) *Cart.* 254 r°; — *Bijlage* n° 10.

(2) *Ibid.* 36; — *Bijlage* n° 11.

(3) *Ibid.* 74; —

(4) *Ibid.* 115 r°.

(5) *Ibid.* 115 r° en v^o — *Bijlage* 5.